

Motion till riksdagen 2023/24:391

av **Julia Kronlid m.fl. (SD)**

En arbetsskadeförsäkring i behov av förändring

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en översyn av bedömningsprocessen i arbetsskadeförsäkringen och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en översyn av undantaget för smitta och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om förebyggande arbetsmiljöarbete och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Arbetsskadeförsäkringen är en av våra äldsta socialförsäkringar och har likt sjukförsäkringen sakta urholkats under de senaste decennierna. Det som vanligtvis kännetecknar en fungerande socialförsäkring är en stabil utveckling över tid, men för Sveriges del har socialförsäkringens utveckling följt konjunkturen. Svångremmen dras åt vid tuffa ekonomiska tider och öppnas sedan upp när ekonomin stabiliserat sig.

En ytterligare svaghet är osäkerheten gällande besluten, där det finns en stor variation i tillämpning över hela landet. Covid-19-pandemin resulterade i ett ökat fokus på socialförsäkringen och dess nuvarande brister. Tyvärr har det kostat ett flertal livet och lämnat många familjer i sorg. Inspektionen för socialförsäkringen publicerade en första rapport gällande arbetsskadeförsäkringen och covid-19, vilken visade att i princip ingen av de som ställde upp och arbetade i pandemins inledande skede har fått sin ansökan godkänd. De som fått den godkänd i efterhand är omvårdnadspersonal som avlidit i sviterna av sjukdomen.

Rapporten pekar på ett snårigt regelverk med äldre lagstiftning som behöver moderniseras. Inte endast för att möjliggöra att de som blivit sjuka och fått bestående

men, eller blivit helt arbetsoförmögna, ska få hjälp, utan även för eventuella framtida pandemier.

När det gäller statistiken för arbetsskador var trenden nedåtgående under 2000-talets början för att sedan öka successivt. Enligt arbetsmarknadens försäkringsaktiebolag (AFA) godkändes 58 753 arbetsskador under 2020, jämfört med endast 33 855 år 2010. För arbetsskadelivräntorna ser det däremot ut tvärtom. Arbetsskadeförsäkringen har sedan 1950-talet genomgått flera moderniseringar och den senaste 2003 skulle resultera i en mer jämställd, förutseende och stabil försäkring. Tyvärr har dock inte tillräckligt hänt sen dess. Det är fortfarande mycket svårt att få en skada eller sjukdom orsakad av arbetet godkänd.

Översyn av bedömningsprocessen i arbetsskadeförsäkringen (1)

Bedömningsprocessen för en arbetsskada eller arbetssjukdom är idag lång och komplicerad och det har blivit allt svårare under den senaste 20-årsperioden.

För att ha rätt till arbetsskadeersättning ska du få en arbetsskada eller arbetssjukdom godkänd av Försäkringskassan. I 39 kap. 3 § socialförsäkringsbalken beskrivs vad som är en skada som uppstått till följd av en olycka eller annan skadlig inverkan på arbetet. Skadan kan inträffa under arbetstid, på väg till arbetet eller på väg från arbetet. En arbetssjukdom är en sjukdom som beror på att man har utsatts för skadlig inverkan i arbetet. Med skadlig inverkan i arbetet menas att det finns något i arbetsmiljön som påverkar den fysiska eller psykiska hälsan ogynnsamt.

Att få en arbetsskada eller arbetssjukdom godkänd är svårt och det innebär att man får genomgå en komplicerad bedömningsprocess där hänsyn ska tas till en rad faktorer. Regelverket och lagstiftningen är komplex. Det har således även genomförts ett flertal förändringar som regelverk kring sjukpenning och sjuk- och aktivitetsersättning har påverkat. Enligt en rapport från ISF (Arbetsskadeförsäkringen och covid-19) har regelverket för godkännande av arbetsskador en hög tröskel. För att en skada ska kunna godkännas som arbetsskada ska övervägande skäl tala för att den har orsakats, försämrats eller påskyndats av arbetet. Är det lika sannolikt att skadan beror på något utanför arbetet kan inte skadan godkännas som arbetsskada. Vid annan exponering än olycksfall krävs det också att det finns vetenskapligt baserad kunskap, eller en utbredd uppfattning bland läkare med relevanta specialistkunskaper, om att exponeringen kan vara skadlig. Saknas sådan kunskap kan inte skadan godkännas som arbetsskada även om det inte finns något utanför arbetet som kan förklara skadan. Enligt en rapport om arbetssjukdomar från AFA kan det ta i snitt fem år att få en skada eller sjukdom godkänd. De största grupperna diagnoser som får avslag i proportion till antalet anmälningar är psykiska sjukdomar och sjukdomar i skelettet och rörelseorganen. Antalet godkända arbetssjukdomar kopplade till skelett och rörelseorgan har också minskat kraftigt sen 90-talet. Även godkända arbetssjukdomar med psykisk ohälsa har minskat över tid sedan början av 2000-talet.

En rapport från AFA Försäkring från 2020 om arbetssjukdomar visar dock att det skett en viss ökning av godkända arbetssjukdomar med psykiska diagnoser från 2012 och framåt. 68 procent av de som fått en arbetssjukdom godkänd är kvinnor framför allt inom kommun- och regionsektorn. Den största yrkesgruppen med godkända arbetssjukdomar med psykiska orsaker inom kommun- och regionsektorn är lärare och skollärare. Därefter kommer undersköterskor, vårdbiträden, personliga assistenter,

sjuksköterskor och barnmorskor. Även om det skett en viss ökning av godkända arbets-sjukdomar är det fortfarande svårt och komplicerat, och en hög andel får avslag.

Vi anser att det naturligtvis är nödvändigt att utreda om skadan eller sjukdomen beror på arbetet och att det finns vetenskaplig kunskap på området. Vi kan dock se en risk för att denna del kan nyttjas alltför nitiskt för att avslå ansökan från personer med långvariga förslitningsskador eller psykisk ohälsa på grund av en ohälsosam arbetsmiljö som inte går att hänvisa till en enskild specifik händelse. Samtidigt har det också varit svårt för handläggare att hänvisa till en samlad forskning kring området psykiatriska diagnoser orsakade av arbetsmiljön. Även om det finns rapporter tillgängliga, skulle det behövas en mer samlad kunskap på området. Dessutom finns det inte en enhetlig uppfattning om vilken lista som ska användas när det gäller Internationella arbetsorganisationens (ILO:s) lista över arbetssjukdomar. I listan från 1980 finns inte arbetssjukdomar med psykiatriska diagnoser med. Det finns dock en uppdaterad lista där även stressrelaterade besvär exempelvis finns med, och som flera av parterna nu anser bör kunna hänvisas till. Detta samlat gör att det som kallas bevisregeln kring orsakssambandet och helhetsbedömningen blir komplicerad och svår, och det slår i förlängningen hårt mot kvinnor som är överrepresenterade i ovan nämnda yrkesgrupper och arbetssjukdomar kopplade till stress, psykisk ohälsa och förslitningsskador i skelett och rörelseorganen. Där har det blivit allt svårare över tid att få arbetsskadan eller sjukdomen godkänd.

Sverigedemokraterna ser allvarligt på de stora brister som finns inom dagens arbetsskadeförsäkring. Det tar för lång tid och är en alltför komplicerad process att få en skada godkänd och det är inte anpassat efter dagens verklighet. Det är orimligt att såväl män som kvinnor som sliter i olika arbeten, som kan innebära stora risker vad gäller att drabbas av både olyckor, förslitningsskador och psykisk ohälsa sedan ska mötas av kalla handen när det gäller att få kompensation. Risken är att dessa samhällsviktiga yrken i förlängningen får svårare att rekrytera arbetskraft.

Sverigedemokraterna ser därför positivt på att den föregående regeringen tillsatte en utredning kring arbetsskadeförsäkringen med kommittédirektiv 2021:116. Uppdraget ska redovisas i augusti 2023. Syftet med översynen är att säkerställa att arbetsskadeförsäkringen fyller sin funktion när det gäller att ge ekonomisk trygghet vid arbetsskada. Det ska också säkerställas att kvinnor och män ges ett likvärdigt skydd. Sverigedemokraterna ser därför fram emot att ta del av resultatet av utredningen.

Arbetsskadeförsäkringen och sjukdomar på grund av smitta (2)

I dagens arbetsskadeförsäkring finns idag undantag för sjukdomar som orsakats genom smitta för att lagstiftaren från början ville begränsa försäkringen till att inte omfatta vanliga förkylningsvirus exempelvis. Undantaget för smitta innebär att regeringen, eller den myndighet som regeringen bestämmer, får meddela föreskrifter om i vilken utsträckning en skada som inte beror på ett olycksfall men som har framkallats av smitta ska anses som arbetsskada.

Dessa svåra gränsdragningar aktualiserades under covid-19-pandemin då personer inte bara i vårdyrken riskerade att smittas av en sjukdom som klassades som samhälls-farlig och som kan ge långvariga konsekvenser på ett annat sätt än vanliga förkylnings- och influensavirus. Samtidigt var det många som inte hade samma möjligheter som andra att arbeta hemifrån och skydda sig från smitta under pandemin. För att upprätthålla samhällsviktiga funktioner var det avgörande att dessa personer befann sig på

arbetet i yrken där de hade kontakt med många människor. På grund av den stora exponeringen smittades och drabbades en del av dessa av covid-19, och en del av dessa drabbades sedan av långtidscovid.

Sedan april 2020 har regeringen tagit fram riktlinjer som säger att arbetsskadeförsäkringen i vissa fall ska omfatta covid-19 som arbetsskada, enligt socialförsäkringsbalken. Det innebär att en person som har smittats vid arbete i en sjukvårdsinrättning eller i ett annat arbete där hon eller han har behandlat, vårdat eller tagit hand om personer, djur eller material som var smittförande kan få rätt till förmåner inom arbetsskadeförsäkringen. Det finns dock fler yrken med stor exponering och regeringen har gett Inspektionen för socialförsäkringen (ISF) i uppdrag att analysera om covid-19 bör anses som arbetsskada i fler situationer än idag. Av rapporten framgår att arbetsskadeförsäkringen skulle kunna ge samhället en möjlighet att återbetala eller ta ansvar för de som trots smittorisker i arbetsmiljön utfört sitt arbete. Men begränsningen i förordningen (1977:285) om arbetsskadeförsäkring och statligt personskadeskydd (FASP) har resulterat i att arbetsskadeförsäkringen inte fungerat som det är tänkt. Här pekar man på den grundläggande principen att arbetstagaren har liten eller obefintlig möjlighet att påverka sin arbetsmiljö och styra över riskerna. ISF lyfter upp tre olika alternativ för att avskaffa undantaget för smitta i lagen för att anpassa regelverket bättre efter den verklighet som uppstår under en pandemi.

Den statliga utredning (SOU 2023:53) som fick i uppdrag att titta på hur undantaget för smitta kan förändras har nu presenterat sitt slutbetänkande. Sverigedemokraterna avser att granska slutbetänkandet och verka för en mer fungerande arbetsskadeförsäkring vad gäller allvarlig smitta och pandemier.

Arbetsgivarens roll – förebyggande och rehabilitering (3)

En stor del i arbetet med att förebygga arbetsskador och arbetssjukdomar består av flera faktorer där ett systematiskt arbetsmiljöarbete och en fungerande företagshälsovård är nyckeln. Både kommunala, regionala, statliga och privata arbetsgivare ska säkerställa en god fysisk och psykisk arbetsmiljö för sina anställda. Som det ser ut idag har användandet av företagshälsovården minskat och när den väl sätts in är det redan i många fall för sent. Sverigedemokraterna menar att det måste ske en total omställning inom det förebyggande arbetet och rehabiliterande insatser. En nära och fungerande företagshälsovård menar vi är en viktig komponent i detta arbete, speciellt inom de traditionellt kvinnodominerade yrkena som har dels höga sjukskrivningstal och arbetsskador, dels en hög personalomsättning. Det är viktigt att syftet och inriktningen på företagshälsovården ska vara att stötta arbetstagaren med tidiga insatser samt att tidigt upptäcka brister i arbetsmiljön som påverkar arbetstagarna negativt. Hälsokontroller och besök inom företagshälsovården får inte drabba den enskilde negativt.

På ett övergripande plan har detta varit föremål för vetenskapliga studier, rapporter och analyser som i varierande grad kommer med olika förslag på lösningar. En del i detta var den så kallade Tillitsdelegationen (SOU 2019:43) som skulle utreda en total reformering av arbetssättet och organisationsstrukturen, som oftast är den största bidragande orsaken till varför det är hög stress, höga sjukskrivningstal och arbetsskador inom främst kommunal verksamhet. Delegationen levererade ett slutgiltigt betänkande med fokus på statlig styrning. Branschorganisationen Sveriges Företagshälsor följer upp där delegationen slutade och beskriver hur reformarbetet borde fortsätta.

Sverigedemokraterna är eniga i slutsatsen att staten behöver bli en betydligt större aktör i att leda arbetet för att aktivt motverka den negativa trenden. Vi vill därför uppdra åt regeringen att tillsätta en utredning som tittar på möjligheter att fortsätta forskningen och utöka pilotprojekten till fler kommuner inom den tillitsbaserade organisationsstyrningen för att stärka det förebyggande arbetsmiljöarbetet samt för att utveckla och modernisera företagshälsovården i synnerhet inom offentlig sektor vid sidan av hälso- och sjukvården.

Julia Kronlid (SD)

Clara Aranda (SD)

Daniel Persson (SD)